

OPBOUWWERK IN ESSENTIE

Statuut

Opbouwwerk
in essentie

Competenties

Con

Voor relevante publicaties zie www.opbouwwerk.nl/publicaties

ISBN 10: 90-72846-27-3
ISBN 13: 978-9072846-27-3

i n h o u d s o p g a v e

- **STATUUT OPBOUWWERK**
- **COMPETENTIES VAN DE OPBOUWWERKER**
- **CONDITIES VOOR OPBOUWWERK**

OPBOUWWERK IN ESSENTIE

Inleiding

Enkele jaren geleden is besloten de professionele essenties van het opbouwwerk opnieuw te ijken, vast te stellen en in beknopte heldere publicaties neer te leggen.

Daarbij stond en staat voor ogen dat die nieuwe teksten niet alleen dienstig zijn voor de beroepsgenoten (onderling), maar tevens helderheid verschaffen aan de cliëntèle, de opdrachtgevers en de financiers van het opbouwwerk.

In dat verband is allereerst het Statuut Opbouwwerk tot ontwikkeling gebracht en vastgesteld middels een gedegen valideringstraject. Dit beschrijft in hoofdlijnen Opdracht en Normen van het beroep.

Het Statuut Opbouwwerk is gepubliceerd in het gelijknamig boekje dat in 2001 werd uitgebracht en waarvan in 2003 een (ongewijzigde) tweede druk verscheen. Aansluitend is via een overeenkomstige werklĳjn uitwerking gegeven aan het Competentieprofiel Opbouwwerker.

Hierin is neergelegd over welke Kennis, Kunde en Vaardigheden de (volslagen) beroepsbeoefenaar dient te beschikken. Het Competentieprofiel is gepubliceerd in OpbouwWerk(schrift (nr.8).

Vervolgens is ter completering van het drieluik werk gemaakt van de beschrijving, validering en vaststelling van de tekst die in hoofdlijnen de Conditie voor het Opbouwwerk weergeeft.

Deze tekst omvat de Interne en Externe condities die de uitoefening van het vak (naargelang hun aanwezigheid/afwezigheid) markeren.

Tesamen bieden het Statuut Opbouwwerk, het Competentieprofiel Opbouwwerker en Conditie voor het Opbouwwerk een compact en helder zicht op het Opbouwwerk in Essentie.

De voorliggende teksten hebben niet de pretentie het laatste woord te spreken of onbeperkt houdbaar te zijn. Wel zijn zij de vrucht van zorgvuldige arbeid en bewerking in een ontwikkelproces waarop geen enkele tijdsdruk is toegelaten.

Het is passend op deze plaats bijzondere waardering uit te spreken voor de hoogwaardige en systematische input van het College van Advies en Toezicht bij de realisatie van elk van de onderdelen van dit drieluik.

Met Opbouwwerk in Essentie hebben de beroepsgenoten, maar ook de cliëntèle, de opdrachtgevers en financiers van het opbouwwerk een voortreffelijke toetssteen in handen.

*Landelijk Centrum Opbouwwerk
Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland*

Den Haag, 2006

STATUUT OPBOUWWERK

Inleiding

De opdracht van de opbouwwerker is *weven aan samen leven*, allereerst tussen mensen, burgers en groepen, kleinschalig in eigen buurt, wijk of categoriaal verband. Lichte vormen van sociale (h)erkenning, respect en omgang kunnen daar de uitdrukking van vormen, maar ook zelforganisatie en coöperatieve belangenbehartiging en dienstverlening. En in samenhang met die *horizontale inzet op weven aan samen leven* is er de *verticale*, waarbij de relatie tussen mensen, burgers en groepen met allerlei belangrijke overheidsinstanties, bedrijven en instellingen centraal staat. De *kwaliteit van (dienstverlenings-)relaties*, maar ook *verschil en overeenkomst in belangen en verlangens* zijn hier van bijzondere betekenis.

Deels is dat *weefwerk een vertrouwd handvak*. Maar door de enorm toegenomen samenlevingsdynamiek (horizontaal tot uitdrukking komend in een veel groter verschil en afstand in groepen, culturen en stijlen; verticaal vorm krijgend in niet aflatende schaalvergrotingen en technologische vernieuwingen) ontstaan *niet alleen sleetse plekken* in het sociaal weefsel, maar vallen er ook *grotere en kleinere gaten*. En die vragen niet om orthodox weef- of stoppage-werk, maar om andere, *nieuwe weefpatronen*. En daar ligt de sociaal-innoverende opdracht van de opbouwwerker.

In *functionele termen* wordt de opbouwwerker vaak getypeerd als een makelaar, een schakelaar, een wever, een organisator, een uitvinder, en zou het mogelijk moeten zijn hem *cafeteria-conform* in te schakelen om het *voorkeursgerecht* te serveren. Dat kan soms, maar *kracht en meerwaarde* van het *opbouwwerk* liggen met name in het *verbinden van mensen en zaken* met het oog op meer *duurzame samenlevingskwaliteit*. De *samenhangen* tussen de fysieke, sociale en economische dimensie zijn daarbij van bijzondere betekenis. Opbouwwerk is *generalistisch* van aard, maar krachtens zijn *normatief karakter* en *prioritaire aandacht voor zwakke belangen* en *miskende verlangens* eerst en vooral een sociale professie.

Voortbouwend op de eerdere aanmaak en vaststelling van het beroepsprofiel opbouwwerk en de beroepscode is thans het *Statuut Opbouwwerk* ontwikkeld. In het Statuut Opbouwwerk wordt het professioneel opbouwwerk, zijn opdracht en zijn normen aan de hand van enkele hoofdlijnen beknopt en overzichtelijk uiteengezet. Het biedt overheden, opdrachtgevers, financiers en anderen op handzame wijze inzicht in de opdracht van het opbouwwerk en de normen in de beroepsuitoefening.

Het statuut opbouwwerk is tot stand gekomen dank zij de inzet van het College van Toezicht op het Opbouwwerk, de kerngroep van de Kring Kwaliteitsmanagement Opbouwwerk en het Landelijk Centrum Opbouwwerk.

STATUUT OPBOUWWERK

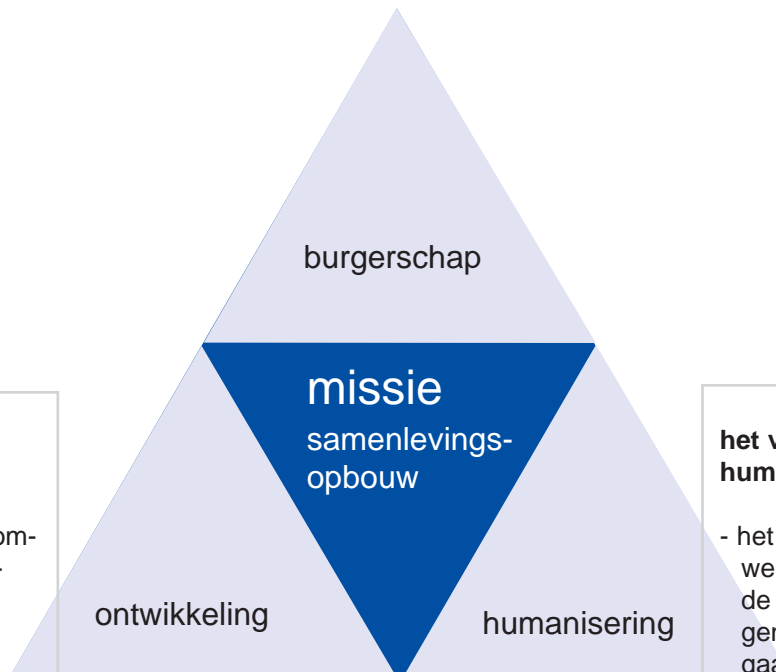

missie samenlevingsopbouw

De kerntaak van opbouwwerk is samenlevingsopbouw; ook andere instellingen en organisaties worden geacht hieraan een bijdrage te leveren. Alleen voor opbouwwerk is dit een exclusieve opdracht. Het opbouwwerk kiest bij conflicterende belangen tussen groepen in de samenleving voor het zwakste belang en het meest miskende verlangens. In die zin is het opbouwwerk normatief van aard.

het versterken van burgerschap:

- faciliterend, waardoor groepen en personen in een achtergestelde positie de kans krijgen hun situatie te verbeteren;
- de mens beschouwend als sociaal wezen, de onderlinge solidariteit stimulerend;
- steun biedend aan de inzet van mensen om aan de eigen gemeenschap vorm te geven: de burger als medeproducent en vormgever van condities van samenleven, waaronder woon- en leefomgeving.

het bijdragen aan ontwikkeling:

- het stimuleren van communicatie en samenspel tussen mensen, burgers onderling en tussen burgers en instanties en overheden;
- deze stimulansen zijn gericht op het ontstaan van wederzijds begrip aangaande een gewenst perspectief voor de toekomst en de bereidheid daarvoor op weg te gaan;
- het opbouwwerk gaat daarbij een dialoog aan over de juistheid van aannamen en de oprechtheid van intenties.

het versterken van humaniteit:

- het assisteren bij het verwerven van diensten van de instituties en instellingen door burgers; hierbij gaat het om rechtvaardigheid in de verdeling van collectieve middelen;
- het assisteren van burgers bij zelforganisatie; hierbij gaat het om solidariteit tussen mensen die om welke reden dan ook delen delen;
- het assisteren van groepen in hun streven naar erkenning; hierbij gaat het om zelfverwerkelijking en doorbreking van sociaal isolement.

werkproces

Het opbouwwerk herkent en geeft vorm aan behoeften tot maatschappelijke deelname: er is een concreet maatschappelijk probleem op te lossen, een uitdaging moet worden aangegaan. Naar gelang de aard van de uitdaging kan dat een eenmalig project, een campagne of een ontwikkeltraject omvatten. Daarbij is altijd sprake van de volgorde van de volgende invalshoeken: analyse, ontwerp en uitvoering. Dit werkproces wordt vorm gegeven vanuit de volgende invalshoeken:

bevordering zelfredzaamheid:

Opbouwwerk levert bijdragen aan een grotere mate van zelfredzaamheid van burgers. De burgers zijn inhoudelijk opdrachtgever. Zij omschrijven de uitdaging waaraan gewerkt wordt. Een opbouwproces dient naast structurele elementen ook culturele elementen te bevatten. Opbouwwerk levert opbrengsten die deel uit gaan maken van de bagage van de betreffende groep. Alleen dan zal er sprake zijn van overdracht en versterking.

bevordering
zelfredzaamheid

strategisch advies:

Voor burgers gaat het om het vinden van oplossingen voor concrete problemen en uitdagingen in de leefwereld. Daarbij is vrijwel altijd sprake van instanties, instellingen of bedrijven waar men iets van gedaan moet zien te krijgen. Advies over hoe dit effectief aan te pakken is een taak van het opbouwwerk. Daarbij kan de opbouwwerker alleen adviseren, of ook een brugfunctie vervullen; hij /zij kan ook de advocaat van de burgers zijn.

strategisch
advies

werkproces

- * analyse
- * ontwerp
- * ontwikkeling

sociaal
organisatorisch
advies

sociaal organisatorisch advies:

Opbouwwerk heeft ook tot taak te mobiliseren als er nog geen sprake is van eigen organisatievorming van burgers. De legitimatie vindt het opbouwwerk in een signalering van burgers, of daarmee verbonden instellingen, dat er sprake is van een nood die vraagt om mobilisering van betrokkenen. Organisatorisch advies betreft enerzijds het democratisch en efficiënt samenwerken, anderzijds een constante verbreding en vernieuwing van de organisatievorming van burgers: weven aan samenleven.

condities: ongebonden ondersteuning

Het opbouwwerk moet ongebonden het proces van strevende groepen ondersteunen. Dat wil zeggen dat het niet gelijktijdig een ander belang dient.

Omdat in Nederland de financiering van het opbouwwerk goeddeels door de overheid geschiedt; en diezelfde overheid door burgers ook als probleemveroorzaker kan worden aangesproken, ligt hier een positioneel dilemma waar partijen zich bewust van moeten zijn. De overheid heeft belang bij het 'zelforganiserend vermogen' van mensen, burgers; territoriaal en anderszins.

De bijdragen van het opbouwwerk aan dit 'weven aan samenleven' zijn projectmatig en cyclisch van aard.

vrij van strijdige belangen:

Een wezenlijk kenmerk van opbouwwerk is de professionele 'derde' positie in relatie tot de burgers die het ondersteunt. De opbouwwerker wordt niet ingezet in situaties, waarin sprake kan zijn van belangenverstrengeling. Evenmin vervult de opbouwwerker in zijn werkgebied (neven-)functies waaraan uitvoeringsmacht is verbonden.

vrijheid van analyse:

Er is geen beperking in hetgeen de opbouwwerker samen met strevende groepen wil analyseren. Vaak zal het gaan om vormen van zelfonderzoek. Maar ook beleid van instanties, instellingen en bedrijven kan (deel-)object van analyse vormen. Vaak zullen analyses complexe meer-actoren-situaties betreffen.

vrijheid van analyse

vrij van strijdige belangen

condities
* ongebonden ondersteuning

vrije toegang tot bronnen

vrije toegang tot bronnen:

De opbouwwerker put uit een ruim scala van hulpbronnen die een bijdrage kunnen leveren aan de oplossing van een vraagstuk van burgers. Vaak kan de gemeente toegang tot hulpbronnen verschaffen. Deze heeft tevens een subsidie-verhouding met de instelling waar de opbouwwerker in dienst is. Vermenging van beide rollen waarin de overheid wordt aangesproken moet worden vermeden.

STATUUT OPBOUWWERK

bijdragen aan sociale verbetering

De bijdragen van het opbouwwerk aan sociale verbetering zijn normatief van aard: het stelt de initiatieven en participatie van mensen, burgers centraal, maar heeft van daaruit ook een opdracht tot samenlevingsopbouw in ruimere zin. Daartoe zal het vanuit de werkpraktijk signaleringen, bouwstenen aanleveren ten behoeve van sociaal beleid in het toegemeten werkgebied. Deze verantwoordelijkheid berust zowel bij het collectief van opbouwwerkers, als bij elke opbouwwerker individueel.

Deze bijdragen zijn gericht op:

initiatieven van mensen, burgers ondersteunen:

Zij zijn de primaire actoren en voor hen is opbouwwerk vaak de enige steun bij eigen belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding op langere termijn. Daarbij is een belangrijke overweging dat opbouwwerk dominant ingezet wordt in complexe, weinig koopkrachtige samenlevings-situaties

initiatieven
van mensen,
burgers:

bijdragen aan
sociale
verbetering

initiatieven van instellingen en bedrijven:

Organisaties voor opbouwwerk oriënteren zich op hun externe omgeving: meestal de lokale samenleving waarin het actief is. Ook instellingen/bedrijven waarmee men werkrelaties onderhoudt, moeten gebruik kunnen maken van inzichten die tijdens opbouwwerk-processen ter tafel komen. Opbouwwerk legt een verbinding tussen de wensen en noden van burgers en instellingen of bedrijven die daar mogelijk een dienst aan kunnen leveren. Aangezien deze toenemend ook zelf initiatieven nemen kan het opbouwwerk daar op inspelen.

initiatieven van
overheden en
instanties

Initiatieven van
instellingen en
bedrijven

initiatieven van overheden en instanties:

Wat geldt voor instellingen en bedrijven geldt ook voor de overheid. In het proces van samenlevingsopbouw speelt de (lokale) overheid doorgaans een cruciale rol voor strevende groepen en is meestal de subsidiënt van opbouwwerk. Daarbij draagt opbouwwerk vanuit de werkpraktijk relevante signaleringen aan. Vooral daar waar sprake is van problemen in de leefwereld die nog geen 'stem' hebben zal het opbouwwerk deze inbrengen in het publieke debat.

verantwoording

Het is een kenmerk van professionaliteit dat er sprake is van formele verantwoording. Deze verantwoording heeft betrekking op het beroepsmatig handelen van de opbouwwerker en richt zich (op onderscheiden wijzen) op de eigen (werk-)organisatie, de betreffende mensen, burgers en collegiale gremia.

eigen organisatie:

Naar de eigen organisatie worden procesverslagen gemaakt. Deze verslagen zijn gerelateerd aan werkplannen. De opbouwwerker is transparant over de interventies die hij heeft gepleegd. Uiteraard wordt tijd en geld verantwoord volgens de daartoe verstrekte richtlijnen. Middels de eigen organisatie wordt ook verantwoording afgelegd aan subsidieverstrekkers.

eigen
organisatie:
* geld
* tijd
* werkproces

verantwoording

collega's:

* methodisch
* ethisch

Daar waar sprake is van een collegiaal team legt de opbouwwerker verantwoording af over de keuze van methoden. Ook bij ontstentenis van collega's kan een opbouwwerker gevraagd worden zijn professionele werkwijzen te laten toetsen door gekwalificeerde collega's elders, b.v. vakgenoten ingeschreven bij het Register Opbouwwerkers. Dit geldt evenzeer voor het ethisch handelen.

collega's:
* methodisch
* ethisch

burgers:

* inzet
* inbreng

Als inhoudelijke opdrachtgever geven de mensen, burgers mede sturing en richting aan de voortgang van een initiatief. De opbouwwerker biedt sociaal-organisatorische en sociaal-strategische steun en advies. Op afspraakbasis wordt zijn inzet, inbreng (over een bepaalde periode) onderwerp van een evaluatief gesprek. Over alle optredens waar de opbouwwerker een advocaatrol vervult, dus mede namens een groep optreedt naar derden, zal de opbouwwerker daarvan volledig verslag doen.

burgers:
* inzet
* inbreng

ethisch handelen

Opbouwwerk speelt zich af in het publieke domein en opbouwwerk heeft geen geformaliseerde macht. Desalniettemin kan een ervaren, ingewerkte en hoog opgeleide opbouwwerker een grote mate van expert power ontwikkelen. Daarin ligt steeds ook machtsuitoefening besloten. Deze is ook gelegen in het ontwikkeld vertrouwen en het vermogen tot 'netwerken'. Voor de opbouwwerker geldt derhalve beroepsethiek.

vermijden van strijdige belangen:

De opbouwwerker streeft in zijn beroepsuitoefening geen eigen belang na; en werkt niet met verborgen agenda's van derden.
Ook accepteert de opbouwwerker geen opdrachten die hem exclusief binden aan een bepaalde belanghebbende instantie binnen een samenlevings-situatie.
Opbouwwerk wordt voorts verricht vanuit een eigen diagnose en visie.

vermijden
van
strijdige
belangen

ethisch
handelen

respecteren
privacy

zorgvuldige
omgang met
personen en
bronnen

zorgvuldige omgang met personen en bronnen.

Onder bronnen wordt verstaan: alle organisaties en bedrijven die een bijdrage kunnen leveren aan het succes van een initiatief van burgers. Hoewel het eigen aandeel een rol speelt, bevordert de opbouwwerker dat ieder de eer krijgt die hij verdient. De opbouwwerker introduceert geen methoden waarbij op de man wordt gespeeld, mensen worden gecompromitteerd of publiekelijk beschadigd. De opbouwwerker adviseert geen strategieën die als "overkill" kunnen worden gekenschetst.

respecteren van privacy:

Opbouwwerkers handelen ten dienste van, samen met of namens burgers. Informatie van persoonlijke aard die zij daardoor verkrijgen, wordt beschouwd als blijvend eigendom van de burgers. Zonder hun toestemming brengt de opbouwwerker geen informatie in het openbaar. Dit geldt met name voor kennis over persoonlijke omstandigheden van mensen waar de opbouwwerker vanuit zijn professie kennis van draagt.

COMPETENTIES VAN DE OPBOUW- WERKER

Inleiding

In het Statuut Opbouwwerk worden de opdracht en de normen van het professioneel opbouwwerk verwoord. Het gerelateerd daaraan beschrijven van de competenties van de opbouwwerker is een logische vervolgstap. Daarmee wordt inzichtelijk wat de opbouwwerker allemaal 'in huis' moet hebben om het ambacht vakbekwaam uit te oefenen. Het onderstaand competentieprofiel ordent de essenties in vijf paragrafen.

Bij het lezen en gebruiken van het profiel zijn drie kanttekeningen van belang:

- voldoen aan alle kennis- en kundevereisten is onmogelijk, werken aan verbetering en groei is dan ook de voorliggende opgave;
- sommige vereisten kunnen in combinatie met elkaar dilemma's opleveren, daarmee om kunnen gaan, dan wel tijdig hulp en steun van anderen in te roepen, zijn dan een belangrijke kwaliteit;
- opbouwwerk is mensenwerk, een voldragen werkstijl is congruent met de persoon en diens karakter; de opbouwwerker die mediërende posities, rollen en taken 'op het lijf geschreven' zijn, is niet de gedreven campagnevoerder en vice versa.

Het competentieprofiel wordt hieronder eerst in een redactionele versie weergegeven die het methodisch proces en daarmee de 'verwevenheid' van allerlei elementen benadrukt. Vervolgens wordt het competentieprofiel ook in een versie weergegeven die de onderscheiden elementen in rubrieken ordent.

COMPETENTIEPROFIEL A

1. Onderzoek en analyse

Je bent in staat de situaties en de achtergronden van diverse actoren (individuele, groepen, organisaties en samenlevingsverbanden) te verkennen, te analyseren en in de maatschappelijke context te plaatsen.

Dit betekent dat je tenminste:

zicht hebt op het maatschappelijk klimaat op micro- meso- en macroniveau

- op systematische wijze informatie kunt verzamelen vanuit schriftelijke, mondelinge, ICT en andere bronnen
- een onderzoeksjournalistieke houding hebt (achter de "façade" wilt kijken)
- informatie kunt filteren op functionaliteit voor bewoners
- een sociale kaart kunt maken (met name ten aanzien het algemene sociaal-
- economische en culturele klimaat in het werkgebied en van de aanwezige instellingen)
- een krachtenveldanalyse kunt maken

zicht hebt op hoe overheden en instanties de verschillende doelgroepen bereiken en aanspreken

- in grote lijnen kunt denken
- in staat bent belevingsonderzoek en participatieve onderzoeksmethoden in te zetten zoals vormen van community self survey
- respect hebt voor de eigen beleving van burgers en bereid bent je eigen oordeel op te schorten
- op de hoogte bent van de bestaande (sociale) netwerken in je werkgebied en mogelijkheden tot het ontwikkelen van nieuwe (sociale) verbanden op kunt sporen

kunt signaleren, dat wil zeggen dat je

- een open en brede blik hebt
- kunt checken op relevantie met betrekking tot beleving en feiten (monitoren)
- weet aan wie je bepaalde signalen kunt doorgeven
- vraagstukken kunt formuleren die nader onderzoek van deskundigen vergen en onderzoekers/ organisaties kent die met burgers mee kunnen denken en er niet mee "aan de haal gaan".
- kunt beoordelen of en onder welke condities een opbouwwerkinzet zinvol en nodig is
- een sterkte-zwakte analyse kunt maken van je instelling, je eigen professionele bijdrage en die van anderen
- zelfrespect uitstraalt: niet meer willen zijn dan je bent, maar ook niet minder
- een houding hebt gericht op samenwerking: ik hoef niet alles zelf te doen en te weten.

2. Activeren en organiseren

Je bent in staat om activerend, toeleidend en emancipatorisch te werken met de betrokken bewonersgroepen.

Dit betekent dat je:

verschillende groepen burgers kunt inspireren om actief hun eigen situatie ter hand te nemen:

- geloof uitstraalt in de potenties en kracht van mensen om dit te doen en in het recht op volwaardig burgerschap
- zicht hebt op inspiratiebronnen voor anderen en jezelf
- 'present' kunt zijn: in vol contact met de ander
- sociaal ondernemend bent: alert en gericht op het boeken van resultaat zowel educatief, organisatorisch als probleemoplossend
- grote en kleine overwinningen viert
- adequaat kunt omgaan met de rol van o.a. advocaat, adviseur en coach en tolk van strevende groepen
- je eigen optreden bij bewoners kunt legitimeren zowel in een dienende als voorttrekkende rol
- burgers kunt ondersteunen zich op hun eigen wijze te organiseren in functionele verbanden (organisatorische ondersteuning)
- respect hebt voor de functionaliteit van het bestaande
- open staat voor onorthodoxe wijzen van zelforganisatie
- weet welke organisatievormen aansluiten bij de diversiteit van burgers
- uit de diversiteit nieuwe vormen kunt destilleren
- dwarsverbanden kunt leggen

- besluitvormingsprocessen van burgers kunt initiëren en begeleiden met name aangaande tactiek- en strategiekeuze (strategische ondersteuning)
- verschillende methoden van participatieve besluitvorming kunt inzetten
- kennis hebt van het doel-middelen denken
- respect voor de eigen oplossingsrichtingen van burgers (zij moeten het doen)
- evaluatietechnieken kunt hanteren alsmede de resultaten ervan op de besluitvorming
- in staat bent een groep te begeleiden
- kennis hebt van groepsdynamica

mensen kunt leren de dingen zelf te doen (educatieve ondersteuning)

- mensen kunt coachen
- oefensituaties kunt aanbieden
- zelf-evaluatie technieken en methoden van inductieve planning op basis van voortschrijdend inzicht kunt inzetten
- een lerende-organisatie omgeving kunt creëren
- openstaat voor eigen fouten en mistaxaties

in staat bent sociale cohesie en sociale integratie te bevorderen

- adequaat met actoren uit de diverse geledingen contact kunt leggen en onderhouden (vertrouwen winnen)
- zicht hebt op het functioneren van (leiderschapsfuncties binnen) verschillende sociale systemen

in staat bent verbindend te werken

- het algemeen belang uitstraalt: er zijn voor de gemeenschap en niet exclusief voor een deelbelang
- potentieel gemeenschappelijke belangen kunt opsporen
- de optimale plekken en momenten om sociale dynamiek te genereren kunt herkennen en benutten
- relaties kunt leggen tussen actoren ook wanneer die een zeer verschillende achtergrond hebben
- om kunt gaan met verschillende waarden en normen en met diversiteit
- kunt bemiddelen bij spanningen en belangentegenstellingen
- veiligheid kunt creëren o.a. door zorgvuldig omgaan met kennis van en over personen

een brugfunctie kunt vervullen tussen bewoners en instellingen

- ingangen creëert voor burgers bij relevante overheden en instanties
- kennis hebt van de werking van bureaucratieën en het belang van persoonlijke ingangen
- netwerken kunt opbouwen en onderhouden
- openstaat voor de noden en belangen van organisaties en leden daarvan

3. Ontwerpen en innoveren

Je bent in staat om in samenwerking met diverse partijen activiteiten en projecten te ontwerpen die de maatschappelijke participatie van bewoners stimuleren.

Dit betekent dat je:

- nieuwe antwoorden op sociale problemen kunt "uitvinden" en bestaande benaderingen kunt modificeren naar nieuwe uitdagingen of doelgroepen:
- weet welke ontwikkelingsstrategieën je kunt gebruiken en met elkaar kunt combineren
- weet wat elders in den lande (of verder) al is bedacht zowel binnen als buiten het vakgebied opbouwwerk
- werksettingen kunt ontwikkelen waarin met nieuwe benaderingen kan worden geëx-perimenteerd
- weet welke experimenteercondities in "open" situaties nodig zijn o.a. met betrekking tot monitoring en betekenisgeving
- succesvolle benaderingen en effectief gedrag toepasbaar kunt maken voor andere bewoners
- kennis hebt over innovatietheorieën met name ten aanzien van adoptie van vernieuwingen binnen sociale systemen
- beschikt over op ervaring gebaseerde verbeeldingskracht
- projectmatig kunt werken
- een strategisch plan voor een opbouwwerkproces binnen een gegeven territorium kunt ontwerpen in samenwerking met de direct betrokkenen
- afstand kunt nemen van de concrete situatie en dingen in hun samenhang zien vanuit een visie op mens en samenleving
- sociaal ondernemend bent en nieuwe wegen durft te bewandelen
- het ontwikkelen van competenties van bewoners kunt stimuleren en daarbij zelf op tijd een stapje terug doen

- coachend leiding kunt geven
- samenwerkingsrelaties organisatorisch kunt vormgeven en de continuïteit ervan kunt verzorgen
- kennis hebt over opzet en beheer van project- en netwerkorganisaties
- beschikt over een coöperatieve en zakelijke houding
- ondernemend en initiatiefnemend bent
- voorstellen en projecten kunt “verkopen”, dat wil zeggen financiering, partners en andere uitvoeringsbenodigdheden kunt vinden
- kennis hebt van hulpbronnen, subsidieregelingen en sponsormogelijkheden
- een overtuigend en integer verhaal kunt houden

stimuleert dat de verworvenheden van burgers vastgelegd worden in beleid van overheid en instellingen

- inzicht hebt in beleidsvoorbereiding en politieke besluitvorming bij overheden en instanties met een publieke functie en in de strategische belangen van deze organisaties
- geduldig bent: feeling hebt voor beleidsprocessen met een lange looptijd
- evenementen en activiteiten kunt organiseren met een voorlichtend dan wel public relations doel waarbij de bewoners zich kunnen presenteren
- weet welke presentatiemethodes en public relations passen bij de verschillende doelgroepen
- enthousiast bent en voorop gaat, vertrouwen uitstraalt

4. Beheren en informeren

Je bent in staat te functioneren in en vanuit een instelling en een bijdrage te leveren aan het beheer en het beleid.

Dat betekent dat je:

- beleids- en signaleringsnota's kunt opstellen ten behoeve van de eigen instelling
- een analyse kunt maken van de politieke en institutionele arena waarin de eigen instelling opereert
- je mede verantwoordelijk voelt voor het instellingsbeleid en de kwaliteit van de dienstverlening
- een bijdrage kunt leveren aan de ontwikkeling van de organisatiecultuur en structuur als kader voor het uitvoerend werk
- weet hoe het interne beleid is vormgegeven
- projectadministraties kunt bijhouden o.a. registratie van inzet van middelen en menskracht
- weet welke meeteenheden de instelling hanteert met betrekking tot intern beheer
- (tussentijdse) rapportages kunt schrijven o.a. in het kader van voortgangsbewaking van projecten
- weet hoe het afrekeningsregime in elkaar zit en de strategische aspecten daarvan.
- je transparant en controleerbaar voor derden opstelt
- open staat voor kritiek en suggesties
- productief weet om te gaan met de eigen grenzen en de mogelijkheden van de instelling (een pro-actieve houding hebt)

5. Beroepsontwikkeling

Je bent in staat de eigen professionaliteit te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en vernieuwing van het beroepsmatig handelen.

Dit betekent dat je:

- weet wat het vak van opbouwwerker inhoudt en wat de belangrijkste actuele vraagstukken binnen het vakgebied zijn
- je beseft dat je een normatief beroep uitoefent met hoge standaarden
- alert bent op de bewaking en verhoging van de kwaliteit van het werk
- deel neemt aan en producties levert voor je eigen opbouwwerkteam
- je visie op de maatschappelijke plaats en functie van het opbouwwerk kunt verwoorden: hoe kan dit beroep bijdragen aan de beantwoording van maatschappelijke vraagstukken
- vanuit een lerende houding je professionele competenties vergroot, verbreedt en verdiept
- je collega's ondersteunt bij de uitoefening van hun vak

Competentieprofiel B

1. Onderzoeken en analyseren

Vaardigheden	Kennis	Houding
Op systematische wijze informatie verzamelen ten behoeve van voorgenomen projecten/producties	Kennis en onderzoek naar geschreven bronnen. Kennis van participatieve onderzoeksmethodes.	Onderzoeksjournalistieke houding. Achter de "façade" willen kijken.
Kennis verzamelen over de context van de beroeps-uitoefening; met name de aanwezige instellingen en het algemene sociaal-economische en culturele klimaat in het werkgebied.	Kennis van de sociale kaartmethode en de krachtveldanalyse.	Strevend naar compleetheid in grote lijnen. Oog voor functionaliteit van informatie voor bewonersactie.
Inzicht verkrijgen hoe overheden en instanties de doelgroepen bereiken en aanspreken	Kennis van belevingsonderzoek en vormen van community self survey	Bereidheid eigen oordeel op te schorten. Respect voor de eigen beleving van burgers.
Vraagstukken formuleren die nader onderzoek van deskundigen vergen.	Kennis van onderzoekers/organisaties, die met burgers mee kunnen denken en er niet mee "aan de haal gaan".	Ik hoef niet alles zelf te doen/ te weten.
Op basis van de ingewonnen gegevens kunnen beoordelen of/en onder welke condities een opbouwwerkinzet zal worden gepleegd.	Kennis van de mogelijkheden en beperkingen van de eigen rol en die van de instelling.	Niet meer willen zijn dan je bent, maar ook niet minder. Zelfrespect uitstralend.

2. Activeren en organiseren

Vaardigheden	Kenniss	Houding
Het inspireren van burgers om actief hun eigen situatie ter hand te nemen.	Kenniss over eigen inspiratiebronnen. Kenniss van eigen achtergrond	Uitstralen van geloof in menselijk vermogen om de eigen situatie ter hand te nemen: het recht op volwaardig burgerschap.
Het organiseren van burgers in functionele verbanden, zoals werkkactie en onderzoeksgroepen. Uit de diversiteit nieuwe vormen weten te destilleren	Kenniss van organisatievormen, die aansluiten bij de eigen cultuur en diversiteit van burgers.	Respect voor de functionaliteit van het bestaande. Open voor onorthodoxe wijzen van zelforganisatie.
Het initiëren, begeleiden en uitvoeren van besluitvormingsprocessen van burgers Inzonderheid aangaande tactiek- en strategiekeuze.	Kenniss van methoden van participatieve besluitvorming en kenniss van het doel-middelen denken. Kenniss van groepsdynamica	Respect voor eigen oplossingsrichtingen. Houding van: het is jullie zaak en jullie moeten het zelf doen.
Het adequaat met actoren uit de diverse geledingen contact kunnen leggen en onderhouden.	Inzicht hebben in het functioneren van leiderschapsfuncties binnen sociale systemen.	Het algemeen belang uitstralen, er zijn voor de gemeenschap en niet exclusief voor een deelbelang.
Het leggen van relaties tussen actoren, ook wanneer die een zeer verschillende achtergrond hebben.	Kenniss van en inzicht in potentieel gemeenschappelijk belang en belangentegenstellingen.	Bindende factor zijn. Bemiddelaar zijn. Veiligheid creërend door zorgvuldig omgaan met kenniss van en over personen.
Het adequaat kunnen omgaan met de rol van: o.a. advocaat, adviseur en coach en tolk van strevende groepen	Kenniss van de drie opbouwwerkrollen; hun mogelijkheden en hun beperkingen.	Zoekend naar legitimering eigen optreden bij de bewoners zowel in een dienende als voortrekkende rol
Het hanteren van evaluatietechnieken en de resultaten ervan op de besluitvorming.	Kenniss van zelf-evaluatietechnieken en methoden van inductieve planning op basis van voortschrijdend inzicht	Openstaan voor eigen fouten en mistaxaties. Vieren van kleine overwinningen.
Het creëren van ingangen bij relevante overheden en instanties voor burgers.	Kenniss van de werking van bureaucratieën en het belang van persoonlijke ingangen.	Openstaan voor de noden en belangen van organisaties en leden daarvan.
Het herkennen en benutten van de optimale plekken en momenten om sociale dynamiek te genereren	Kenniss van het maatschappelijk klimaat op micro- meso- en macroniveau	Alertheid en gericht op het boeken van resultaat zowel educatief, organisatorisch als probleemoplossend

3. Beheren en informeren

Vaardigheden	Kenniss	Houding
Organisatorisch vormgeven van samenwerkingsrelaties en het verzorgen van continuïteit.	Kenniss over opzet en beheer van project- en netwerkorganisaties.	Coöperatief, maar zakelijk. Leiding durven nemen.
Voorstellen en projecten kunnen “verkopen“, dat wil zeggen financiering, partners en andere uitvoerings-benodigdheden weten te vinden.	Kenniss van hulpbronnen, subsidieregelingen en sponsormogelijkheden.	Voor een zaak staan die de moeite waard is. De zaken niet mooier voorstellen dan ze zijn. Een eerlijk verhaal houden.
Zorgen dat de verworvenheden van burgers vastgelegd worden in beleid van overheid en instellingen	Kenniss van beleidsvoorbereiding en politieke besluitvorming bij overheden en instanties met een publieke functie. Inzicht in de strategische belangen van deze organisaties	Feeling voor beleidsprocessen met een lange looptijd
Zorgen voor evenementen en activiteiten met een voorlichtend dan wel public relations doel, waarbij de bewoners zich kunnen presenteren	Kenniss van presentatiemethodes en public relations die passen bij de doelgroep	Enthousiast zijn en voorop gaan, vertrouwen uitstralen
Het opstellen van beleids- en signaleringsnota’s ten behoeve van de eigen instelling	Inzicht in de politieke en institutionele arena van de eigen instelling	Zich mede verantwoordelijk wetend voor de vorming van instellingsbeleid
Bijdragen leveren aan de ontwikkeling van de organisatiecultuur en structuur als kader voor het uitvoerend werk	Kenniss van het interne beleid aangaande kwaliteit	Zich medeverantwoordelijk voelen voor de kwaliteit van de dienstverlening
Het bijhouden van projectadministraties o.a. registratie van inzet van middelen en menskracht	Kenniss van de meeteenheden die de instelling hanteert m.b.t. intern beheer	Zich verantwoordelijk voelen als professional met mandaten
Het schrijven van tussentijdse rapportages, onder andere in het kader van voortgangsbewaking van projecten.	Kenniss van het afrekenings-regime en de strategische aspecten daarvan.	Zich transparant en controleerbaar voor derden willen opstellen. Open staan voor kritiek en suggesties.
Het leveren van bijdragen aan bewaking en verhoging van de kwaliteit van het werk, middels deelname aan en leveren van producties voor het team van opbouwwerkers.	Kenniss van het vak opbouwwerker en de belangrijkste vraagstukken die binnen het vakgebied actueel zijn.	Zich een professional in een normatief beroep wetend. Strevend naar een goed resultaat voor zichzelf, maar ook van zijn/haar team.

4. Ontwerpen en innoveren

Vaardigheden	Kenniss	Houding
Het ontwerpen van een strategisch plan voor een opbouwwerkproces binnen een gegeven territorium.	Kenniss van ontwikkelingsstrategieën. Inzicht in de werking van het combineren van meerdere strategieën	Afstand kunnen nemen, dingen in hun samenhang zien vanuit een visie op mens en samenleving.
Het “uitvinden” van nieuwe antwoorden op sociale problemen c.q. het modifieren van bestaande benaderingen op nieuwe uitdagingen/ doelgroepen.	Kenniss wat elders in den lande (of verder) al is bedacht zowel binnen als buiten het vakgebied opbouwwerk.	Sociaal ondernemerschap. Nieuwe wegen durven te bewandelen. Onconventioneel durven zijn.
Het ontwikkelen van settingen waarin met nieuwe benaderingen kan worden geëxperimenteerd.	Kenniss van experimenteercondities in “open” situaties onder andere monitoring en betekenisgeving.	Openheid en stimulans voor groeiende competenties van bewoners; op tijd een stapje terug doen
Het toepasbaar maken van succesvolle benaderingen en effectief gedrag voor andere bewoners	Kenniss van innovatietheorieën met name ten aanzien van adoptie van vernieuwingen binnen sociale systemen.	Op ervaring gebaseerde verbeeldingskracht

CONDITIES VOOR OPBOUWWERK

Inleiding

Vragen rond de professionele handelingsvrijheid, materiële voorwaarden, collegiale context, aansturing en accountability markeren, vormen tezamen de interne condities waaronder gewerkt kan worden. En een aantal andere variabelen – de bevolkingssamenstelling van het samenlevingsverband vóórop – vormen tezamen de mix van de externe condities waaronder de opbouwwerker zijn beroep uitoefent. Daarbij geldt tevens dat de interne en externe condities ook op elkaar ingrijpen.

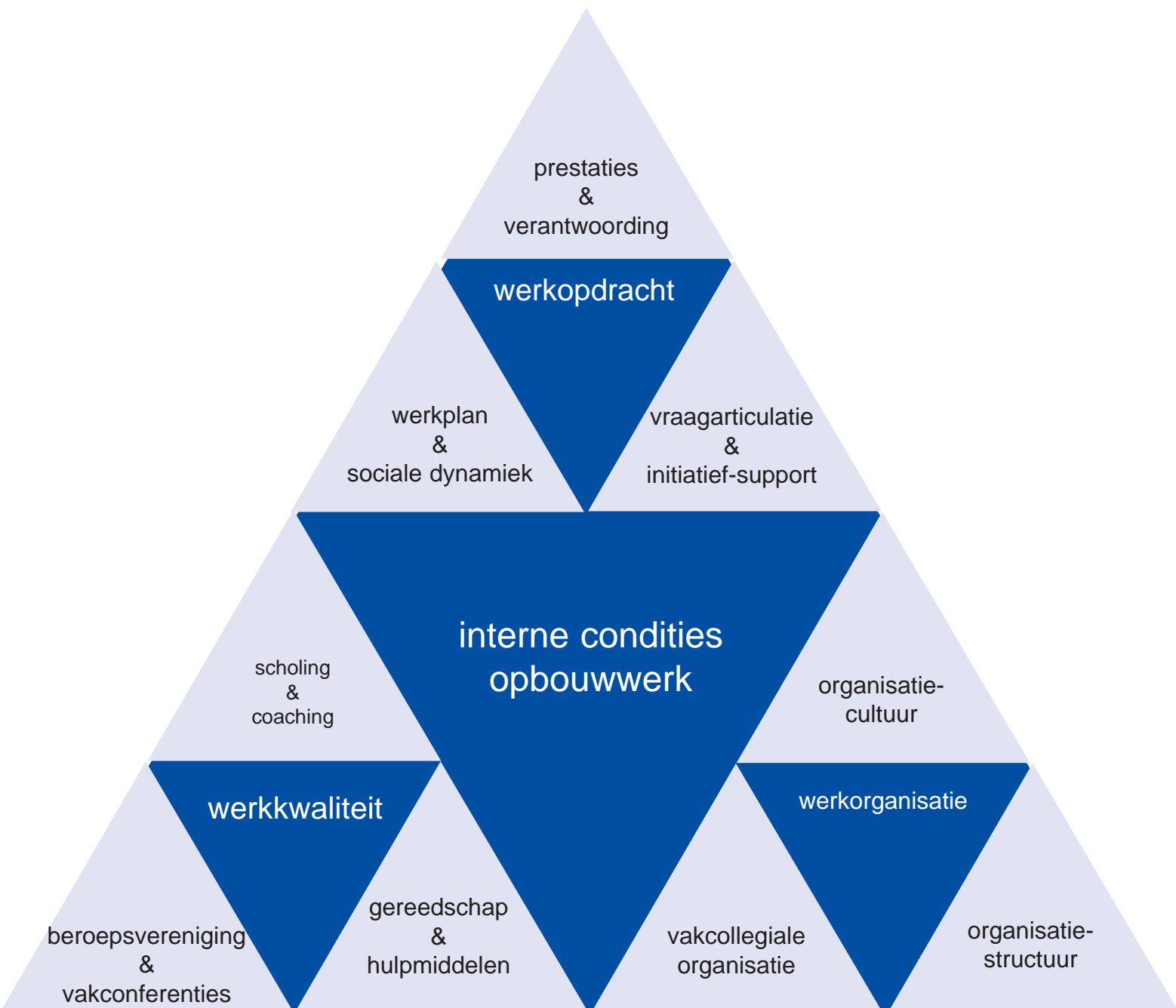
In het najaar van 2004 heeft het College van Advies en Toezicht op het Opbouwwerk de condities voor de beroepsuitoefening geagendeerd en een eerste contourenschets opgesteld.

Tijdens de landelijke Vakconferentie Opbouwwerk 2004 is die schets ter discussie gesteld. Aansluitend vond publicatie ervan plaats in het OpbouwWerkschrift (nr. 9) met het verzoek aan de vakgenoten kritische aanwijzingen en aanvullingen toe te leveren. Dat laatste ook in de vorm van bestaande documenten betrekking hebbend op het thema.

De uit deze exercities resulterende basisteksten zijn in een zitting van het College van Advies en Toezicht behandeld en na bijstelling voor advies en commentaar voorgelegd aan het bestuur van de BON, de Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland. Na de verwerking van de daaruit resulterende inzichten en een finale commentaarronde onder de leden van het meergenoemde College van Toezicht is de definitieve tekst vastgesteld.

OPBOUWWERK

Interne condities opbouwwerk

Werkopdracht:

prestaties & verantwoording

De percentages gelden als gemiddelden en kunnen in de tijd variëren. De verdeling is een doorstroommodel.

opbouwwerkcapaciteit:

productieve inzet: 80%	overig 20%
------------------------	------------

productieverdeling:

in ontwikkeling: 15%	in uitvoering: 70%	in afronding: 15%
----------------------	--------------------	-------------------

productieverantwoording:

werkgever/opdrachtgever:	- besteding tijd en geld
klantgroepen/ bewonersgroepen:	- behaald resultaat
collega's	- afgesproken inzet
	- kwaliteit van de inzet
	- methodiek
	- vakethiek

werkplan & sociale dynamiek

Territoriaal opbouwwerk richt zich op sociale relatie- en milieuopbouw in een buurt, wijk of dorp. Drie à vier jaar is nodig een resultaatrijk opbouwwerkproces dat een territorium omvat. Daarna is het wenselijk te overwegen of vervolginzet nodig is. Opbouwwerk is gericht op zelfredzame relatieopbouw en in principe tijdelijk.

De fasen in, op specifieke functies gerichte projecten verlopen in de tijd niet in rechte lijn. Ze overlappen elkaar en soms moeten bepaalde fasen opnieuw worden doorlopen.

Opbouwwerkinstellingen kennen een algemeen meerjarenplan met richtlijnen/kaders voor opbouwwerkinzet in het totale werkgebied. Aan een dergelijk werkplan kan tevens opbouwwerkinzet worden gekoppeld (bv. stedelijk of regionaal), die deelgebieden overstijgt.

bij territoriale inzet: meerjarige ontwikkelingsplanning

jaarplan: accent op onderzoek en analyse en contactvorming	jaarplan: accent op mobilisering en uitvoering	jaarplan: accent op uitvoering en stabilisering	jaarplan: accent op stabilisering en evaluatie
--	--	---	--

jaarlijks:

uitvoering	evaluatie	nieuwe betekenissen	nieuw jaarplan = samenstel van projectplannen
------------	-----------	---------------------	---

bij functionele inzet: projectplanning

welk vraagstuk	wie is eigenaar	wie zijn bij oplossing betrokken	wat zijn de werkdoelen	plan van aanpak	wat is het tijdspad	begroting tijd en geld
----------------	-----------------	----------------------------------	------------------------	-----------------	---------------------	------------------------

prestaties & verantwoording

werkplan & sociale dynamiek

vraagarticulatie & initiatief-support

De invloed van mensen, burgers op het opbouwproces is evident omdat het om hun eigen zaken en strevingen gaat. De rollen in het planproces verschillen. Bewonersorganisaties als dorps- en wijkraden hebben doorgaans een meer geformaliseerde positie en hebben een langer tijdsperspectief. De stappen in het proces van vraagarticulatie zijn afkomstig uit de methodiek van participatieve planning. Deze methodiek heeft in de praktijk bewezen legitimatie te verlenen aan een opbouwprogramma van meerdere jaren. Opbouwwerkers worden in staat gesteld om dergelijk signaleringswerk te verrichten, zodat vraagarticulatie en aanzetten tot participatie tot stand komen.

positie doelgroep

doelgroep	wijze van invloed op opbouwwerkinzet
geformaliseerd kader	- grote lijnen en langer termijndoelen - legitimering naar gemeenschap - doorgeven van signalen
issuegebonden groepen en initiatieven	- vaststellen operationele doelen - inspraak op aard ondersteuning - brug naar achterban
individuele burgers	- aanspreken en aangesproken worden - deelname aan ingezette vormen van samenspraak

vraagarticulatie samen met bewoners/burgers

trendanalyse\ omgeving analyse	centrale opgaven/ uitdagingen	formulering gewenste toekomst	vaststellen van barrières en potenties	opstellen van kansrijke strategieën	actieplanning	uitvoering plannen
--------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	--	---	---------------	-----------------------

signaleringen waar nog geen bewonerskaders zijn

trend- en omgevingsanalyse	signalering van groepen met zwak belang en weinig erkend verlangen	voorstellen voor nieuwe opbouwwerkinzet
----------------------------	--	---

Werkkwaliteit:

scholing & coaching

Opbouwwerk is een complex beroep dat in de publieke sfeer wordt uitgeoefend binnen een voortdurend veranderende werkelijkheid.

Dit eist inzet op coaching en scholing.

De drie niveau's kunnen op instellings- of ondernemingsniveau geformaliseerd worden.

beroepsniveau:

junior	<ul style="list-style-type: none">- werkbegeleiding door senior- cursussen vergroting basisvaardigheden- externe modules post HBO
medior	<ul style="list-style-type: none">- per drie jaar supervisietraject- cursussen op bijzondere vaardigheden/nieuwe ontwikkelingen- externe modules HBO-plus
senior	<ul style="list-style-type: none">- per vijf jaar supervisietraject- scholing op coaching- modules op master niveau- cursussen op bijzondere vaardigheden/nieuwe ontwikkelingen

sch
&
coac

werkkv

beroepsvereniging & vakconferenties

Beroepsprofilering is primair een zaak van professionals zelf. Zij spreken tweedelijs organisaties en opleidingsinstellingen aan op het ontwikkelen en aanbieden van arrangementen voor opbouwwerkers. Instellingen faciliteren hun werkers daartoe.

gremia:

type activiteit:

beroepsorganisatie	<ul style="list-style-type: none">- lidmaatschap beroepsvereniging- deelname aan beroepsprofielerende activiteiten- leveren casuïstiek
landelijk expertise centrum	<ul style="list-style-type: none">- deelname vakconferentie- bijdragen aan vakblad- deelname vakspecifiek aanbod
provinciale steuncentra	<ul style="list-style-type: none">- deelname aan en stimulering van vakspecifiek aanbod

beroepsvereniging
&
vakconferenties

gereedschap & hulpmiddelen

Wanneer opbouwwerk wordt ingezet op locatie en presentie een belangrijke rol speelt, moet er een plek zijn van waaruit de opbouwwerker kan opereren. Dat kan een ruimte in een centrale accommodatie zijn, maar ook een winkelruimte of woonhuis. Opbouwwerk is zeer gebaat bij communicatie en informatie. Aansluiting op en training in het gebruik van moderne communicatiemiddelen is nodig voor een slagvaardige en eigentijdse beroepsuitoefening. Een belangrijke conditie is een secretariaat dat meedenkt met de opbouwwerkers.

materieel:

categorie	middelen
werkruimte	- kantoor met ruimte voor overleg in klein gezelschap - werk-vergaderruimte op locatie
inrichting kantoor	- computer - internet aansluiting - mobiele telefoon
documentatie	- centrale documentatie - centraal handboeken opbouwwerk en vaktijdschriften
mobiliteit	- stad: dienstfiets/OV - platteland: auto
back office	- secretariële ondersteuning

Werkorganisatie:

organisatiecultuur

Opbouwwerkers banen zich binnen ruim geformuleerde kaders een eigen weg. Het domein herbergt veel onvoorspelbaarheid omdat het werkt met de dynamiek van de leefwereld. Dit vraagt om een hoge graad van handelingsruimte. Opdrachtvorming vindt daarom altijd plaats samen met degene die geacht wordt de opdracht uit te voeren.

elementen werksetting:

positionering opbouwwerkers	als vrije beroepsbeoefenaars in loondienst
opdrachtvorming	in overleg met de opbouwwerker
uitvoering	autonoom binnen opdracht
verantwoordingskader	primair bij de doelgroep en stakeholders
normering	analyse op effectiviteit en doelmatigheid bij belangenafweging voorrang voor zwakke belangen
inzet	conform overeengekomen opdracht

vakcollegiale organisatie

Een vakcollegiaal overleg staat buiten de lijn en wordt derhalve niet door een lid van het management aangestuurd. De vakinhoud en professionele ontwikkeling staat centraal. Adviezen over instellingsbeleid kunnen worden afgegeven evenals signaleringen rond trends in de samenleving. Er is budget om waar nodig externe deskundigheid aan te trekken.

professionaliteit intern:

plaats in de organisatie	vakgroep op stafniveau
doelstelling	- collegiale toetsing - deskundigheidsbevordering - signalering
deelname	verplicht
frequentie	dagdeel per zes weken
leiding	gefaciliteerde collega of staflid
verantwoording	jaarrapportage met betrekking tot: - onderwerpen - frequentie - resultaten
financiering	intern budget

organisatiestructuur

Binnen opbouwwerkinstellingen en vrij gevestigd opbouwwerk is zowel de uitvoering als vakontwikkeling binnen het zelfde team georganiseerd.

Veruit het meeste opbouwwerk vindt plaats vanuit grote sociale instituten waarbij opbouwwerkers doorgaans deel uitmaken van multidisciplinaire teams die territoriaal zijn ingezet. Opbouwwerkers kunnen echter ook vanuit een centrale pool van opbouwwerkers opereren.

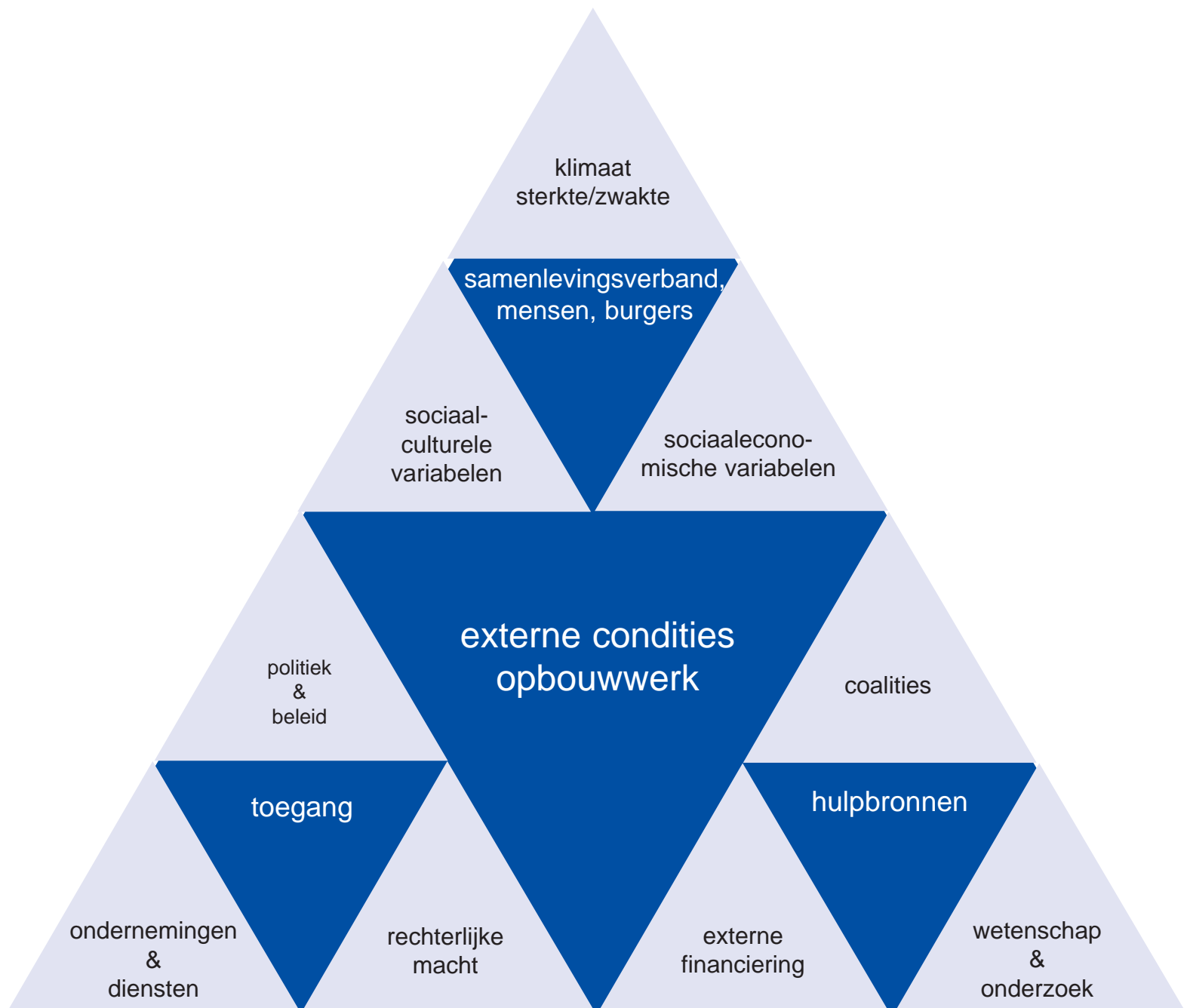
De vakgroep is daar de aangewezen plek voor uitvoeringsoverstijgende zaken.

vakgroepvarianten:

varianten:	vormen:	competenties:
opbouwwerkinstelling	pool territoriaal mix pool en territoriaal	uitvoerend en uitvoeringsoverstijgend
brede sociale instelling	territoriaal vakgroep	uitvoerend uitvoeringsoverstijgend
opbouwwerkonderneming	solo hybride	uitvoerend en uitvoeringsoverstijgend

OPBOUWWERK

externe condities opbouwwerk

Samenlevingsverband, mensen en burgers

klimaat sterkte/zwakte

Collectiviteiten kunnen dezelfde trekken vertonen als individuen. Er is sprake van een wisselwerking tussen beide. Interventies op individueel niveau hebben een veel grotere impact als er ook op het collectief wordt ingezet en omgekeerd.

Hetzelfde geldt voor het simultaan in hetzelfde werkgebied probleemoplossend en kansstimulerend te interveniëren.

aspecten sociaal klimaat:

samenlevingsuitingen:	sterk:	zwak:
beeldvorming	open naar elkaar en naar de externe omgeving	wij-zij stereotypen
atmosfeer	veiligheid en vertrouwen	angst en wantrouwen
collectief handelen	gereguleerd/geritualiseerd	onvoorspelbaar/explosief
zelfbeeld	zelfredzaam/ zelfverantwoordelijk	slachtofferschap/afhankelijk

klimaat sterkte

samenlevingsverband, mensen en burgers

sociaalculturele variabelen

Het schema stamt uit de klassieke sociologie en biedt een aanknopingspunt om interene coherentie van een sociaal systeem te analyseren.

Een heterogene en multiculturele buurt of wijk kent doorgaans culturele niches: op subniveau is wel sprake van een sterke eigen cultuur, maar die is niet betrokken op het totaal. Daar waar de culturele niche het collectief raakt, de publieke ruimte, ontstaan spanningen. Een opgave voor opbouwwerk: het verbinden van de culturele niches in een gedeelde cultuur aangaande omgang met elkaar, het gebruik van de publieke ruimte en inhoud geven aan het feit deelgenoot te zijn van een groter geheel.

sociaalculturele variabelen

aspecten cultureel klimaat:

cultuurelementen:	sterk:	zwak:
normen en waarden	gedeeld	heterogeen/conflicterend
collectief ritueel	viering en feesten	ieder op zichzelf
cultuuroverdracht	actief naar jeugd en jongeren	passief naar jeugd en jongeren
sociale controle	oog voor en op elkaar	allen oog voor eigenbelang
positietoewijzing	geaccepteerde sociale rollen	Belangen of machtsstrijd om leiderschap

maat
/zwakte

levingsver-
mensen,
ngers

sociaaleconomische
variabelen

sociaaleconomische variabelen

Sociaal economische variabelen zijn sterke indicatoren voor maatschappelijke achterstand, maar moeilijk te beïnvloeden.

Op macro niveau heeft opbouwwerk geen pretenties, des te meer bij het stimuleren van kleinschalige initiatieven, als kleine coöperaties op tal van terreinen.

parameters:

variabelen:	sterk:	zwak:
inkomen	hoog/midden	laag/minimaal
opleidingsniveau	mbo, hbo en wo	lo en vmbo
schoolcarrières	weinig schooluitval veel doorstroming havo-vwo vanuit basisonderwijs	veel schooluitval hoge doorstroming naar lbo/vmbo
werkloosheid	structureel laag	structureel hoog
werkgelegenheid	kennis intensief heterogeen	Productie intensief homogeen
traditie	ondernemend	gelaten
gezondheid en welzijnsbevinding	gemiddeld	gemiddeld

politiek & beleid

De opbouwwerker neemt de leefwereld als vertrekpunt, maar maakt daar geen deel van uit. Zijn positie is in het spanningsveld tussen burgers, instituties en openbaar bestuur. Opbouwwerkers moeten vrij toegang hebben tot alle geledingen. In het bijzonder tot bestuurders omdat deze een intrinsiek onderdeel van het proces van samenlevingsopbouw vormen. De opbouwwerker kan uit strategische overwegingen tijdelijk overhellen naar een der geledingen, Leunt hij echter te veel tegen het beleid wordt hij een schaduwbestuurder, te veel tegen bewoners een voetveeg en bij overhellen tot deskundigen een techneut. De opbouwwerker is wat dit aangaat een "evenwichtskunstenaar".

ondernemingen & diensten

De genoemde categorieën zijn niet uitputtend.

De instanties die hier genoemd zijn leveren een bijdrage aan leefbaarheid en veiligheid. Soms ontbreken bedrijven of voorzieningen of is er sprake van een mismatch met de gemeenschap. Het opbouwwerk kan deze instanties zowel in de hoedanigheid van hulpbron als in de hoedanigheid van doelsysteem benaderen.

terreinen & instanties:

leefbaarheidsterreinen:	instanties:
wonen	<ul style="list-style-type: none"> - woningcorporaties - project-ontwikkelaars - institutionele beleggers - huisjesmelkers
weten	<ul style="list-style-type: none"> - onderwijsinstellingen - openbare bibliotheken - kenniscentra
werken	<ul style="list-style-type: none"> - bedrijfsleven - centrum werk en inkomen - kamer van koophandel - investeringsfondsen
zorg	<ul style="list-style-type: none"> - eerstelijns curatieve zorg - preventie - geestelijke gezondheidszorg - wijkaccommodaties
veiligheid	politie
cultuur en sport	<ul style="list-style-type: none"> - schouwburgen en musea - zwembaden - sportorganisaties - creativiteitscentra
Publieke en commerciële diensten	<ul style="list-style-type: none"> - multifunctionele accommodaties - winkels - bank en postkantoor - publieke diensten - sportorganisaties

poli
&
bel

toeg

ondernemingen
&
diensten

rechterlijke-
macht

rechterlijke macht

Gerechtelijke uitspraken inzake conflicten tussen burgers zijn van belang als er een doorbraak nodig is. Zelden is de situatie dan opgelost omdat "men samen weer door één deur moet". Daarom wordt toenemend mediation ingezet die burgers aanspoort om zelf tot een oplossing te komen. Opbouwwerkers kunnen die rol ook in elkaars werkgebied vervullen. De opbouwwerker steunt strevende groepen recht te vinden, ook al gaat dat in tegen de belangen van de financier/opdrachtgever van de opbouwwerker zelf.

modaliteiten:

conflictvarianten:	beslechting:
rechtmatigheid overheidsprocedures	administratieve rechtspraak
rechtmatigheid overheidsbeleid	civiele rechtspraak europees hof
rechtmatigheid burgers onderling en burgers versus instellingen en bedrijven	civiele rechtspraak
burgervrede	mediation
consument versus producent	arbitrage

Hulpbronnen

coalities & allianties

In het opbouwwerk worden strevende groepen onderscheiden die zich rond een issue organiseren (bijvoorbeeld tegen afbraak van de buurt) en strevende groepen die een meer permanent karakter en een breder programma hebben. Issue gebonden groepen zullen primair gericht zijn op allianties binnen politieke partijen of ambtelijke facties die hun belang steunen. Permanente groepen zullen ook gericht zijn op duurzame verbreding van hun werking en resultaat.

varianten:

vorm:	Met wie:
issue gebonden allianties	vorming overkoepeling met overeenkomstige strevende groepen afdelingen binnen ambtelijke organisaties en instituties politieke partijen
lokaal ondersteunend netwerk	kerk, buurtschool, wijkagent en andere buurtprofessionals universiteiten en hogescholen bedrijven en media

externe financiering

Bij het starten van een opbouwwerkproces is een concreet succes voor bewoners een grote stimulans tot verdere zelforganisatie en activering. Het is bij de aanvaarding van een opdracht zinvol om over een werkbudget te onderhandelen.

Wel leert de ervaring dat de effecten op het opbouwwerkproces van korte duur zijn. Daarom moet het passen binnen een langere termijn inzet van opbouwwerk. Bij veelvuldige wisselingen en steeds opnieuw "miniprojectgeld" inzetten ebt het effect weg en is eerder passiviteit het gevolg.

eigenschappen financieringsvormen:

bijdrage:	afhankelijkheid:	identificatie resultaat:	effect fondswerving op proces:
100% derden	hoog	beperkt	versnelling op korte termijn
gemengde financiering	gespreid	redelijk groot	versnelling met redelijk lange termijn effecten
100% zelf	onafhankelijk	zeer groot	zeer lange termijn effect

hulpbr

externe
financiering

wetenschap & onderzoek

Het opbouwwerk kent eigen vormen van onderzoek waaronder allerlei varianten van community self survey. Wetenschappelijk onderzoek is een aanvulling daarop. Met name als het gaat om beleid van overheid en instanties wordt dat met veel expert power gepresenteerd.

Wetenschappelijk onderzoek naar opbouwwerkprocessen en methoden is onontbeerlijk voor beroepsontwikkeling. Instellingen met opbouwwerk in hun takenpakket onderhouden relaties met onderzoeksinstituten waaronder hogescholen en universiteiten in hun regio.

modaliteiten:

vorm:	functie:
evaluatie onderzoek	methodiek en vakontwikkeling
alternatievenonderzoek	contra expertise
haalbaarheidsonderzoek	strategische planning
leefbaarheidsonderzoek	mobilisering

Dit is een co-productie van LCO en BON

Landelijk Centrum Opbouwwerk
Prinsegracht 51
2512 EX Den Haag
Tel.: 070 3804431
Fax.: 070 3809973
E-mail: info@opbouwwerk.nl

